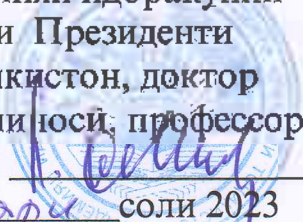

«ТАСДИҚ МЕКУНАМ»
Ректори Академияи идоракунии
давлатии назди Президенти
Ҷумҳурии Тоҷикистон, доктор
илмҳои ҳуқуқшиносӣ, профессор
Ғафурзода А.Д.
«13» 9 Барри соли 2023

ХУЛОСАИ

кафедраи ҳуқуқи маъмурӣ ва хизмати давлатии факултети
идоракунии давлатии Академияи идоракунии давлатии назди
Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон

Диссертатсия дар мавзӯи «Ташаккул ва рушди қонунгузорию молиявии Тоҷикистон: таҳқиқоти таърихӣ ҳуқуқӣ» дар кафедраи ҳуқуқи маъмурӣ ва хизмати давлатии Академияи идоракунии давлатии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба иҷро расидааст.

Дар давраи омодагии диссертатсия Абдуалимзода Исмоил Иброҳим унвонҷӯи кафедраи ҳуқуқи маъмурӣ ва хизмати давлатии Академияи идоракунии давлатии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҳисоб мерафт.

Абдуалимзода Исмоил Иброҳим соли 2014 ба факултети ҳуқуқшиносии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон дохил гардида, соли 2017 онро аз рӯи ихтисоси “ҳуқуқшиносӣ” хатм намудааст.

Шаҳодатнома оид ба супоридани имтиҳонҳои номзадӣ санаи 16-уми декабри соли 2022, №1023 дода шудааст.

Роҳбари илмӣ: – Ғафурзода Абдуҳалил Давлаталӣ, доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, профессор, Ректори Академияи идоракунии давлатии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Аз рӯи муҳокима хулосаҳои зерин қабул гардид:

Бояд қайд намуд, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ислоҳоти соҳаи идоракунии молияи давлатӣ диққати аввалиндараҷа дода мешавад. Дар ташаккул ва рушди сохтори иқтисодии ҳар як ҷомеаи муосир танзими давлатӣ, ки дар доираи сиёсати иқтисодӣ амалӣ мегардад, нақши пешбаранда ва муайянкунанда дорад. Низомии молиявии давлат яке аз механизмҳои нисбатан муҳиме мебошад, ки ба давлат имконияти амалӣ намудани танзими иқтисодӣ ва иҷтимоиро таъмин менамояд.

Даврони соҳибистиклолӣ марҳилаи фаъоли рушди қонунгузорию молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон буда, ба рушди муносибатҳои иқтисодӣ ва бозоргонӣ мусоидат намуда истодааст. Ташаккули муносибатҳои иқтисодӣ ва ба вучуд омадани соҳаҳои нави рушди иқтисодӣ, пайдоиши самтҳои нави рушди стратегии кишвар (масалан, санаотикунории босуръати милли) тақмили муттасили қонунгузорию молиявию ба вучуд

меоварад. Такмили қонунгузории молиявӣ бо як қатор омилҳо, аз ҷумла дигаргуниҳои ғайриқонунии молиявии давлат (хусусигардонӣ, дастгирии соҳибкорӣ, муқарраркунии рақами мушаххаси андозсупорӣ, ба вуҷуд омадани низоми устувори идоракунии молиявӣ ва ғайра) асос ёфта, қабули қонунҳои нав ва умуман низоми қонунгузории молиявиро тақозо менамояд.

Ҷумҳурии Тоҷикистон пас аз ба даст овардани Истиқлолияти давлатӣ ба марҳилаи нави инкишофи таърихӣ – бунёди давлати соҳибхотӣ, демократӣ, ҳуқуқбунёд, дунявӣ, ягона ва иҷтимоӣ ворид гардид. Рушди устувори сиёсӣ ва иқтисодӣ ва иҷтимоӣ фарҳангии ҷомеа аз самаранокии сиёсати ҳуқуқии ҷумҳурӣ вобастагӣ дорад. Ҳифзи ҳуқуқи озодагии инсон ва шахрванд, таҳкими қонуният ва тартиботи ҳуқуқӣ, пешгирии ҷиноятҳои фаромиллӣ, таъмини рушди устувори иқтисодӣ ва иҷрои ҳадафҳои стратегии давлат - таъмини истиқлолияти энергетикӣ, таъмини амнияти озуқаворӣ ва раҳой аз бунбасти коммуникатсионӣ, саноатукунонии босуръати кишвар бе таъмини волоияти қонун ва тартиботи ҳуқуқӣ ғайриимкон аст.

Дар даврони Истиқлолияти давлатӣ бо мукамал шудани қонунгузории молиявӣ ғайриқонунии молиявии давлат ҳамчун бахши таркибии муҳим ва зарурии низоми сиёсати иҷтимоии давлат қарор гирифта, васоит ва тарзу усулҳои гуногун ба кор бурда шуд, ки онҳо ба хоҳиш додани нобаробарии иҷтимоӣ равона карда шудаанд. Ба монанди тағйироти иҷтимоӣ, ки дар муносибатҳои ҳуқуқии соҳибкорӣ (додани имтиёзҳои андоз, қарзҳои дарозмуддат, имтиёзнок ва ғайра), таъсиррасонии давлатӣ ба муносибатҳои меҳнатӣ (муҳофизати меҳнат, ҷорӣ шудани меъёрҳои имтиёзнок нисбати занон, ҷавонон ва ғайра), таъмин кардани дастрасии умум ба хизматрасониҳои муҳимтарин (суғуртаи иҷтимоӣ, муроҷиати ройгони корманд оид ба бахшҳои меҳнатӣ ба судҳо ва ғайра), камтар кардани нобаробарии молумулкӣ аз ҳисоби маблағҳои давлат (додани грантҳои ҳукуматӣ, қарзҳои имтиёзнок барои сохтмони манзил) ва дигар ҷорабиниҳои иҷтимоӣ инъикос ёфтаанд.

Дар раванди барпо шудани низоми ягонаи пулию қарзӣ аҳамияти ба узвияти Хазиначи Байналмилалӣ Асдор пазируфта шудани Ҷумҳурии Тоҷикистон бисёр муҳим арзёбӣ мешавад. Ин ташкилоти бонуфузи молиявии байналмилалӣ, ки ҳадафи асосии он кӯмак ба мамлакатҳои рӯ ба инкишоф ва бартараф сохтани оқибатҳои бӯҳронҳои сиёсӣ ва иҷтимоӣ мебошад, баъди ба расмият даровардани санадҳои дахлдор 23 августи соли 1993 ба узвияти комилҳуқуқи ин ташкилот пазируфта шудани Тоҷикистонро эътироф намуд.

Дар ташаккул ва рушди сохтори иқтисодии ҳар ҷомеаи муосир танзими давлатӣ, ки дар доираи сиёсати иқтисодии интихобгардида амалӣ мегардад, нақши пешбаранда ва муайянкунанда дорад. Яке аз

механизмҳои нисбатан муҳиме, ки ба давлат имконияти амалӣ намудани танзими иқтисодӣ ва иҷтимоиро таъмин менамояд, ин низоми молиявии давлат мебошад, ки бахшҳои асосии онро низоми бюджет, андоз ва гумрук ташкил медиҳад.

Дар замони истиқлолият қонунгузори молиявии ҷумҳурӣ дар давраи фаъоли рушди худ қарор дорад, ки бо дигар шудани муносибатҳои иқтисодӣ ва рушди муносибатҳои бозорӣ алоқаманд мебошад. Табиист, ки муносибатҳои нави иқтисодии дар кишвар ба вучудомада дар назди қонунгузори молиявӣ, андоз ва гумрук вазифаҳои нав гузоштанд.

Ҳамзамон, мувофиқи сархати 8 банди 18 Консепсияи сиёсати ҳукукии ҚТ барои солҳои 2018-2028, ки бо Фармони Президенти ҚТ аз 6 феввали соли 2018, №1005¹ тасдиқ шудааст, яке аз масъалаҳои муҳим “Такмили қонунгузори соҳаи молиявӣ бо дарназардоштани ташаккули рушди иҷтимоию иқтисодии давлат ва таҷрибаи пешқадами ҷаҳонӣ” мебошад.

Дар даврони Истиқлолияти давлатӣ бо муқаммал шудани қонунгузори молиявӣ фаъолияти молиявии давлат ҳамчун бахши таркибии муҳим ва зарурии низоми сиёсати иҷтимоии давлат қарор гирифта, васоит ва тарзу усулҳои гуногуне ба кор бурда шуд, ки онҳо ба коҳиш додани нобаробарии иҷтимоӣ равона карда шудаанд.

Қонунгузори молиявии Тоҷикистон марҳилаҳои гуногуни инкишофро паси сар намуда, дар замони соҳибистиқлолии кишвар муқаммал гардид. Бояд қайд намуд, ки дар ҚТ ба ислоҳоти соҳаи идоракунии молияи давлатӣ диққати аввалиндараҷа дода мешавад. Дар ташаккул ва рушди сохтори иқтисодии ҳар ҷомеаи муосир танзими давлатӣ, ки дар доираи сиёсати иқтисодӣ амалӣ мегардад, нақши пешбаранда ва муайянкунанда дорад. Низоми молиявии давлат яке аз механизмҳои нисбатан муҳиме мебошад, ки ба давлат имконияти амалӣ намудани танзими иқтисодӣ ва иҷтимоиро таъмин менамояд.

Даврони соҳибистиқлолӣ марҳилаи фаъоли рушди қонунгузори молияи Тоҷикистон махсуб ёфта, ба рушди муносибатҳои иқтисодӣ ва бозоргонӣ мусоидат намуда истодааст. Ташаккули муносибатҳои иқтисодӣ ва ба вучуд омадани соҳаҳои нави рушди иқтисодӣ, пайдоиши самтҳои нави рушди стратегии кишвар (масалан, саноатикунони босуръати миллӣ) такмили муттасили қонунгузори молиявиро талаб менамояд.

Такмили қонунгузори молиявӣ бо як қатор омилҳо, аз ҷумла, дигаргуниҳои фаъолияти молиявии давлат (хусусигардонӣ, дастгирии соҳибкорӣ, муқарраркунии рақами мушаххаси андозсупорӣ, ба вучуд омадани низоми устувори идоракунии молиявӣ ва ғайра) асос меёбад ва

¹ Консепсияи сиёсати ҳукукии ҚТ барои солҳои 2018-2028 аз 6 феввали соли 2018, №1005 // Маҳзани мутамаркази иттилоотии ҳукукии ҚТ «Адлия». Шакли 7.0. [Заҳираи электронӣ]. Манбаи дастрасӣ: URL: <http://www.adlia.tj> (санаи мурочиат: 21.09.2020).

қабули қонунҳои нав ва умуман низоми қонунгузорию молиявӣ ба талаботи объективӣ чамъият мутобиқро тақозо менамояд.

Ҳангоми баррасии мавзӯи матраҳшаванда муаллиф дар назди худ мақсадҳои муайян гузоштааст. Мақсади таҳқиқот ба мубрамияти мавзӯи тадқиқшаванда тақия намуда, ворид намудани донишҳои нав, ки дар асоси омӯзиши ҷанбаҳои назариявӣ ва амалии танзими ҳуқуқии бозори хизматрасонии фарҳангӣ коркард шудааст, мақсади асосии тадқиқотро ифода мекунад.

Навгонию илмӣ диссертатсия бо нуқтаҳои илмӣ, ки ба ҳимоя пешкаш карда мешаванд, собит мегардад.

Дар натиҷаи таҳқиқоти диссертатсионӣ натиҷаҳои зерини илмӣ ба даст омадаанд:

1. Андозҳо дар марҳилаҳои аввали инкишофи ҷомеаи инсонӣ, вақте ки иттиҳодияҳои қабилавӣ ба сохторҳои давлатӣ табдил меёбанд, шакл мегиранд. Онҳо хайрияҳои буданд, ки субъектҳо барои ҳифзи ҳаёт, озодӣ ва молиявӣ худ ба давлат меоданд. Ба сохти давлатӣ табдил ёфтани иттиҳодияҳои қабилавӣ марҳилаи муҳими пайдоиши андозҳо мебошад. Аз ин рӯ, пайдоиши андозҳо дар ҳудуди имрӯзаи Тоҷикистон бояд ба пайдоиши аввалин сохторҳои давлатӣ дар ин ҳудудҳо нисбат дод. Таъкид кардан ба маврид аст, ки дар ҷамоаҳои то давлатӣ як навъ пардохтҳои ба андоз монанд арзи вуҷуд дошт. Аз сабаби он ки имрӯзҳо ба сифати яке аз нишонаҳои андоз субъекти андозситон-давлат муқаррар шудааст, пардохтҳои ҷамоаҳои то давлатиро андоз гуфтан душвор мебошад.

2. Таҷрибаи танзими муносибатҳои молиявӣ дар таърихи давлатдорӣ тоҷикон имкон медиҳад, ки нуқтаи зеринро ба тарзи хулоса ва мукамалсозии қонунгузорӣ ва татбиқи сиёсати давлатӣ дар бахши замон тавсия намуд. Баъзе аз марҳилаҳои давлатдорӣ махсусан марҳилаи ҳуқумронии Анӯшервон нишон медиҳад, ки дар он давра замон аз супоридани андоз ба таври пурра озод буданд. Баъди гузаштани асрҳо то кунун Анӯшервон чун подшохи одил шинохта шудааст. Бинобар ин пешниҳод менамоем, ки бо дарназардошти татбиқи сиёсати давлатӣ дар бахши замон, баланд бардоштани мавқеи замон дар ҷомеа, татбиқи адолати иҷтимоӣ ва ба назар гирифтани вазъи физиологияи замон-модарон меъёри андоз аз даромади шахсонӣ воқеӣ нисбати мардон ва замон таҷдиди назар карда шуда тафриқагузорӣ шавад ва меъёри андози даромад нисбати замон кам карда шавад.

3. Маълум аст, ки дар ҳама самтҳо нисбати замон имтиёзҳои дахлдор чун қишри осебпазири ҷомеа махсусан дар соҳаи таъмини нафақа, дар соҳаи меҳнатӣ ва ғайра ҷой дорад. Бо вуҷуди он ки барномаҳои муайяни давлатӣ ҷиҳати дастгирии давлатии соҳибкорӣ замон қабул гардидааст аммо нисбати андозбандӣ дар робита ба замон дар соҳаи соҳибкорӣ махсусан соҳибкорзانونе, ки тавассути патент кор ва фаъолият менамоянд ба инобат гирифта нашудааст. Тибқи қарори Ҳукумати

Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 03.08.2013 № 361 меъёри андоз нисбат ба соҳибкдороне, ки фаъолияти соҳибкориро амалӣ мекунанд новобаста аз чинс як хел муқаррар шудааст. Маълум аст, ки закон вобаста ба вазъи ҷисмонӣ физиологияи худ ҳар моҳ бемории одатӣ доранд ва дар ин давраи фаъолияти кории худро ҳам дар самти меҳнат ва ҳам дар самти фаъолияти соҳибкорӣ ба таври бояду шояд амалӣ карда наметавонанд. Хатто тибқи аҳодису оятҳои Қуръони карим закон-модарон дар давраи бемории одатии худ аз иҷрои рӯзаву намоз озод ҳастанд. Бинобар ин пешниҳод менамоем, ки меъёри андози соҳибкорзанон, ки тавассути патент фаъолияти соҳибкориро шахсан амалӣ мекунанд таҷдиди назар карда шуда, нисбат ба соҳибкормардон кам карда шавад.

4. Дар интиҳои таҳқиқи масоили танзими фаъолияти суғуртавӣ дар таърихи тоҷикон метавон чунин хулоса кард: Маблағҳое, ки ба фондҳои суғурта дар давраҳои қадим дар низоми давлатдорӣ тоҷикон ҷамоварӣ мешуд, натавон ба рои ҳодисаҳои нохуш масраф мегардид, инчунин барои маросимҳои туй ва дигар маросими хурсандии шахсон ба ин маблағҳо ҳуқуқ дошта равона мегардиданд. Агар дар як вақт ин низом ба усул ва принципҳои кории низоми суғуртавии муосир мувофиқат накунад ва содда намояд ҳам, аз ҷониби дигар адолат дар тақсими маблағҳои ҷамовардашуда бештар аён мегардад. Дар замони муосир хоҳ ширкати суғуртаи хусусӣ хоҳ давлатӣ танҳо ба зарари ба суғурташаванда расида диққат мекунанду ҳалос. Дар мавриди пешнаомадани зарари эҳтимолӣ маблағҳо ба фонди муссиса табдил меёбанд. Суғурта дар замони муосир ба объект ё масъалаи муайяне, ки вобаста ба он маблағи суғурта супорида шудааст маҳдуд мегардад. Бинобар ин хусусияти фарқкунандаи суғурта дар аҳди қадим махсусан дар давраи Авесто ва Сосониён ва давлатҳои баъдӣ тоҷикон он буд, ки шахси суғурташуда дар ҳама масоил аз фонди суғурта маблағ ҷиҳати рафти мушкилоти худ ба даст оварда метавонист ва фондҳои суғурта натавон ба ҳодисаҳои нохуш балки ба масоили дигар аз қабилӣ туйю маърака низ маблағгузорӣ мекарданд.

5. Қабул ва амали қонунгузорӣ суғуртаро таҳлил намуда, метавон онҳоро ба шаш гуруҳ ҷудо намуд.

Гуруҳи аввал- санадҳои ҳуқуқие, ки аз ҷониби мақомоти марказии умумитифоқии салоҳияти умумӣ ба тасвир расидаанд. Масалан, Низомномаи Комисариати халқии молияи ИҶШС махсусан қисмате, ки ба суғуртаи давлатӣ тааллуқ дорад (м. 2, б. “е”, “з”, м. 3, б. “л”, м. 13), Қарори Шӯрои меҳнат ва мудофияи ИҶШС оид ба ҳисоботи омории сӯхтор (соли 1924 № 16), Қарори Шӯрои меҳнат ва мудофияи ИҶШС дар бораи нақшаи суғуртаи ҳатмии музди меҳнат дар шаҳрҳо барои солҳои 1924 -1925 ва дар бораи суғуртаи ҳатмии музди меҳнат дар деҳот барои солҳои 1924 -1925 (соли 1924 № 12), Қарори Шӯрои комисариати халқии ИҶШС дар бораи суғуртакунӣ дар маҳалҳо ва деҳотҳо (соли 1924 “26).

Гурӯҳи дуюм – санадҳои ҳуқуқие, ки аз ҷониби мақомоти марказии салоҳияти умумӣ ҷумҳуриҳои иттифоқӣ ба тасвиб расидаанд.

Гурӯҳи сеюм- санадҳои ҳуқуқие, ки аз ҷониби Комисариати халқии молиявӣ ва дигар комисариатҳои халқӣ қабул гардидаанд.

Гурӯҳи чаҳорум- Санадҳои ҳуқуқие, ки аз ҷониби мақоми ваколатдор, яъне “Госстарх” қабул гардидаанд. Ин ниҳод ягона мақома буд, ки фаъолияти суғуртавино бо таври монополӣ дар ҳудуди ИҶШС амалӣ мекард.

Гурӯҳи панҷум – санадҳои ҳуқуқие, ки аз ҷониби мақомоти маҳаллӣ қабул гардидаанд.

Гурӯҳи шашум – санадҳои ҳуқуқии байналхалқӣ.

6. Ташаккули қонунгузориҳои молиявии Ҷумҳурии Тоҷикистонро дар замони Шӯравӣ дар се қисмати асосӣ андоз, гумрук ва суғурта таҳқиқ намуда, раванди бавучудой ва ташаккули онро ба ду давра ҷудо намудан мумкин аст: давраи якум, аз соли 1924-1929, яъне даврае, ки Тоҷикистон ҳамчун давлати худмухтори Совети Сотсиалистӣ дар ҳайати Узбекистон қарор дошт: давраи дуюм, аз соли 1929 то соли 1991, яъне вақте, ки Тоҷикистон ҳамчун давлати Советӣ Сотсиалистӣ дар ҳайати ИҶШС баромад менамуд.

7. Қонунгузориҳои молиявии Тоҷикистон марҳилаҳои гуногуни инкишофро паси сар намуда, дар замони соҳибистиклолии кишвар мукамал гардид. Бояд қайд намуд, ки дар ҶТ ба ислоҳоти соҳаи идоракунии молияи давлатӣ диққати аввалиндараҷа дода мешавад. Дар ташаккул ва рушди сохтори иқтисодии ҳар ҷомеаи муосир танзими давлатӣ, ки дар доираи сиёсати иқтисодӣ амалӣ мегардад, нақши пешбаранда ва муайянкунанда дорад. Низомии молиявии давлат яке аз механизмҳои нисбатан муҳиме мебошад, ки ба давлат имконияти амалӣ намудани танзими иқтисодӣ ва иҷтимоиро таъмин менамояд.

8. Даврони соҳибистиклолӣ марҳилаи фаъоли рушди қонунгузориҳои молияи Тоҷикистон маҳсуб ёфта, ба рушди муносибатҳои иқтисодӣ ва бозоргонӣ мусоидат намуда истодааст. Ташаккули муносибатҳои иқтисодӣ ва ба вучуд омадани соҳаҳои нави рушди иқтисодӣ, пайдоиши самтҳои нави рушди стратегии кишвар (масалан, саноатикунонии босуръати миллӣ) тақмили муттасили қонунгузориҳои молиявино талаб менамояд. Тақмили қонунгузориҳои молиявӣ бо як қатор омилҳо, аз ҷумла, дигаргуниҳои фаъолияти молиявии давлат (хусусигардонӣ, дастгирии соҳибкорӣ, муқарраркунии рақами мушаххаси андозсупорӣ, ба вучуд омадани низомии устувори идоракунии молиявӣ ва ғайра) асос меёбад ва қабули қонунҳои нав ва умуман низомии қонунгузориҳои молиявии ба талаботи объективии ҷамъият мутобиқро тақозо менамояд.

9. Санадҳои меъёрии ҳуқуқии солҳои охир қабулшуда асосан ба ислоҳоти идоракунии молиявии давлат дахл доранд. Аз ин рӯ, инкишофи қонунгузориҳои молияро дар замони истиқлолият шартан ба давраҳои зерин ҷудо намудан мумкин аст:

1) солҳои 1991 то 1994, яъне солҳои аввали Истиқлолияти давлатӣ то қабули нахустин Конститутсияи ҚТ ва дигар қонунгузориҳои соҳа. Гарчанде, ки санадҳои меъёрии ҳуқуқии ин давра муносибатҳоро дар баҳни алоқаманд ба низоми молия ба танзим мебароварданд, маҳз онҳо заминаҳои ҳуқуқиро барои инкишофи соҳаи қонунгузориҳои молия гузоштанд. Қабули Қонунҳои ҚТ «Дар бораи қоғазҳои қиматнок ва биржаҳои фондӣ» (с.1992), «Дар бораи фаъолияти иқтисодии хориҷии ҚТ» (с. 1993) ва ғайра ба ҳамин давра рост меоянд;

2) солҳои 1994-2002, ки дар ин давра Конститутсияи ҚТ қабул гардид, ки дар он озодии фаъолияти иқтисодӣ ва соҳибдорӣ, кафолат ва ҳифзи ҳама гуна шаклҳои моликият, аз ҷумла моликияти хусусиро муқаррар намуд. Минбаъд дар асоси муқарраротҳои Конститутсияи ҚТ як қатор қонунҳои дигар қабул гардиданд, ки барои танзими муносибатҳои молиявӣ саҳми назаррас гузоштанд. Аз ҷумла, Қонунҳои ҚТ «Дар бораи танзими асъор ва назорати асъор» (с.1995), «Дар бораи тарифи гумрукӣ» (с. 1995), «Дар бораи омори давлатӣ» (с.1997), «Дар бораи фаъолияти аудиторӣ» (с.1998), «Дар бораи палатаи савдои саноатии ҚТ» (с.1998), «Дар бораи бонкҳо ва фаъолияти бонкӣ» (с. 1998), «Дар бораи бахисобгирии бухгалтерӣ» (с. 1999), «Дар бораи танзими давлатии фаъолияти тижорати хориҷӣ» (с. 1999), «Дар бораи қарзгирии давлатӣ ва қарзе, ки аз ҷониби давлат кафолат дода мешавад» (с.1999) ва ғайра;

3) аз соли 2002 пас аз қабул гардидани аввалин Қонунҳои ҚТ «Дар бораи молияи давлатии ҚТ» (с.2002) ва «Дар бораи назорати давлатии молиявӣ дар ҚТ» (с.2002), ки барои беҳтар намудани вазъи молиявӣ, инкишоф додани идоракунии давлатии соҳаи молия ва мутобиқ намудан ба стандартҳои байналмилалӣ молиявӣ.

10. Қонунгузориҳои молия ин маҷмӯи санадҳои қонунгузорӣ ва санадҳои меъёрии ҳуқуқии зерқонунӣ мебошад, ки муносибатҳои вобаста ба ташкил, тақсим ва истифодаи маблағҳои буҷетӣ ва ғайрибуҷетии давлатро ба танзим мебарорад. Таҳлили рушди қонунгузорӣ оид ба молия аз он шаҳодат медиҳад, ки дар давраи истиқлолият қонунгузориҳои молиявӣ дар сатҳи фаъоли рушди худ қарор дошта, барои зиёдшавии маблағҳои буҷети давлатӣ ва дар ин замина таъмин намудани иҷрои ҳадафҳои иҷтимоӣ иқтисодии кишвар заминаи устувор гузошта истодааст.

11. Яке аз хусусияти хоси инкишофи қонунгузориҳои молия дар замони Истиқлолияти давлатӣ дар он зоҳир мегардад, ки ислохоти молияи давлатӣ дар асоси стратегияҳо ва барномаҳои давлатӣ сурат гирифта истодааст, ки ба рушди босуботи қонунгузориҳои соҳа мусоидат менамояд. Дар ин замина, зарур аст, ки қонунгузориҳои молия пайваста бо дарназардошти самтҳо ва вазифаҳои дар ин ҳуҷҷатҳои давлатӣ пешбинишуда тақмил дода шуда, ҷиҳати ноил шудан ба мақсадҳои дар онҳо дарҷшуда имконият фароҳам оварад. Махсусан қонунгузориҳои

молияи кишвар бояд дар партави самтҳои афзалиятноки такмили қонунгузорию молия, ки дар Стратегияи миллии рушди ҚТ барои давраи то соли 2030 пешбинӣ шудаанд, рушд намояд.

Тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳо

1. Бо мақсади такмили Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи идоракунии молиявӣ ва назорати дохилӣ дар бахши давлатӣ” таклифҳои зерин пешниҳод карда мешавад:

- муқаддимаи Қонун ба талаботи қисми дуюми моддаи 43 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ” аз 30 майи соли 2017, №1414 мутобиқ карда шавад. Зеро дар он, мақсад ва вазифаи Қонун инъикос карда нашудааст;

- дар моддаи 1 Қонун мафҳуми “бахши давлатӣ” пешбинӣ карда шавад. Зеро он яке аз мафҳумҳои асосии Қонуни мазкур ба ҳисоб меравад;

- аз моддаи 2 Қонуни мазкур калимаи дар қавсайн “(Сарқонун)” хориҷ карда шавад. Зеро бо даровардани тағйиру иловаҳо ба Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 22 майи соли 2016 калимаи мазкур хориҷ карда шудааст;

- дар сарҳати сеюми қисми 2 моддаи 4 калимаи “фармонҳо” ба калимаи “фармоишҳо” иваз карда шавад. Зеро мутобиқи қисми дуюми моддаи 24 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ” вазоратҳо, мақомоти назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, мақомоти назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон санади меъёрии ҳуқуқиро дар шакли “фармоиш” қабул мекунанд;

- мафҳумҳои “ҳисоботи идоракунии”, ки дар қисми 1 моддаи 5 ва “муҳити назоратӣ”, ки дар қисми 1 моддаи 9 пешбинӣ шудаанд, дар моддаи 1 Қонуни мазкур, ки мафҳумҳои асосӣ ном дорад, пешбинӣ карда шаванд. Зеро мутобиқи моддаи 40 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ” мафҳумҳои дар матни санади меъёрии ҳуқуқӣ истифодашаванда бояд ба талаботи техники ҳуқуқэҷодкунӣ ҷавобгӯ бошанд.

2. Бо мақсади мутобиқат намудан қисми 3 моддаи 5 Қонуни ҚТ “Дар бораи қарзгирии давлатӣ ва қарзе, ки аз ҷониби давлат кафолат дода шудааст” аз 11 декабри соли 1999, №886 ба Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод карда мешавад, ки аз қисми мазкур калимаҳои «Мақомоти ҳокимияти давлатӣ (ҳукуматҳо) дар маҳалҳо» мувофиқан ба калимаҳои «Мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ» иваз карда шавад ва мазмуни матни мазкур дар таҳрири зерин ифода карда шавад: «Мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ҳуқуқ надорад қарзгирии давлатиро дар ҷи шакле набошад, амалӣ намоянд».

Ҳамин тариқ, бо мақсади такмили меъёри мазкур пешниҳод мегардад, ки номи моддаи 18 Қонуни мазкур ва қисми дуюми он дар таҳрири зерин ифода карда шавад: «Моддаи 18. Назорат ва масъулият оид ба истифодаи маблағҳое, ки тибқи шартномаи (созишномаи) қарз бо

кафолати давлатӣ гирифта шудаанд». Матни қисми дуюм дар таҳрири зерин ифода карда шавад: «Қарзгиранда оид ба қарзе, ки кафолати давлатӣ дорад барои ғайримақсаднок истифода кардани воситаҳои пулие, ки бо кафолати давлатии қарз гирифта шудааст, барнагардонидан ва иҷро накардани уҳдадорихоӣ қарзӣ тибқи тартиби пешбининамудаи қонун масъулият дорад».

**1. Мақолаҳои илмие, ки дар маҷаллаҳои тақризшавандаи
Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии
Тоҷикистон ҷоп шудаанд:**

[М-1]. Абдуалимзода, И.И., Ғафурзода, А.Д. Ҳуқуқи молиявӣ дар низоми ҳуқуқи кишварҳои рушдбанда / И.И. Абдуалимзода, А.Д. Ғафурзода // Идоракунии давлатӣ (Бахши илмҳои иқтисодӣ). – №1(45). – 2020. – С. 23-30.

[М-2]. Абдуалимзода, И.И. Нақши стратегияҳои миллий дар қонунгузори молиявии Ҷумҳурии Тоҷикистон / И.И. Абдуалимзода // Идоракунии давлатӣ (Бахши илмҳои иқтисодӣ). – №3(52). – 2021. – С. 127-135.

[М-3]. Абдуалимзода, И.И., Ғафурзода, А.Д. Рушди қонунгузори молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар даври истиқлолияти давлатӣ / И.И. Абдуалимзода, А.Д. Ғафурзода // Қонунгузорӣ. – №4(40). – 2020. – С. 70-77.

[М-4]. Абдуалимзода, И.И. Ташаккули қонунгузори молиявӣ дар даври тоинкилобӣ (баъди асри миёна то соли 1917) / И.И. Абдуалимзода // Идоракунии давлатӣ (Бахши илмҳои иқтисодӣ). – №4(53). – 2021. – С. 115-122.

2. Мақолаҳои илмие, ки дар маҷаллаҳои даврӣ ҷоп шудаанд:

[М-5]. Абдуалимзода, И.И. Поддержка конкурентной деятельности одно из направлений политики государства / И.И. Абдуалимзода // Ислоҳоти низоми идоракунии давлатӣ ва хизмати давлатӣ: моделҳои муносири самаранокии он (Маводи конференсияи байналмилалӣ илмӣ-амалӣ). – Душанбе, 2021. – С. 129-134.

[М-6]. Абдуалимзода, И.И. Пайдоиши муносибатҳои молиявӣ дар аҳди қадим ва асрҳои миёна дар сарзамини тоҷикон / И.И. Абдуалимзода // Нақши Эмомалӣ Раҳмон дар ташаккул ва рушди давлатдорӣ миллий (Маводи конференсияи ҷумҳуриявӣ илмӣ-назариявӣ). – Душанбе, 2021. – С. 30-36.

[М-7]. Абдуалимзода, И.И. Рушди қонунгузори молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар даври истиқлолияти давлатӣ / И.И. Абдуалимзода // Таъсири ҷаҳонишавӣ ба равандҳои сиёсии Тоҷикистон (Маводи конференсияи ҷумҳуриявӣ илмӣ-амалӣ). – Душанбе, 2021. – С. 68-73

Ҳамин тавр, аз руйи ҳолатҳои болозикр кафедра чунин қарор қабул намуд;

1. Дисертатсияи Абдуалимзода Исмоил Иброҳим дар мавзуи «Ташаккул ва рушди қонунгузори молиявии Тоҷикистон: таҳқиқоти таърихӣ – ҳуқуқӣ» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносии аз руи ихтисоси 12.00.01-Назаря ва таърихи ҳуқуқ ва давлат; таърихи таълимот дар бораи ҳуқуқ ва давлат ба талаботҳои банди 31-37 тартиб додани дараҷаҳои илми, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни 2021 №267 тасдиқ шудааст, мутобиқат дорад ва муалифи он арзандаи дарёфти дараҷаи номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ мебошад.

2. Дисертатсияи мазкур ба экспертизаи даври дууми муасиса барои дарёфти дараҷаи номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз руи ихтисоси 12.00.01-Назаря ва таърихи ҳуқуқ ва давлат; таърихи таълимот дар бораи ҳуқуқ ва давлат тавсия карда шавад.

Хулоса дар кафедраи ҳуқуқи маъмурӣ ва хизмати давлати факултети идоракунии давлатии Академияи идоракунии давлатии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон қабул карда шуд. Дар ҷаласа иштирок доштанд: 12 нафар. Натиҷаи овоздиҳӣ: “тарafdор” – 12 нафар, “зид” – нест, “бетараф” – нест. Суратмачлис аз № аз «10» 01 соли 2023, №

Раиси ҷаласа:

мудири кафедраи ҳуқуқи маъмурӣ ва хизмати давлатии Академияи идоракунии давлатии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон н.и.ҳ., дотсент

Саъдиев И.З.

Котиби ҷаласа:

мутахассис коргузори кафедраи ҳуқуқи маъмурӣ ва хизмати давлатӣ

Расулова Д.У.

Имзои Саъдиев И.З. ва Расулова Д.У. – ро тасдиқ мекунам:

Сардори Раёсати кадрҳо, коргузори ва корҳои махсуси Академия
“10” 01 соли 2023

Ҳамидов.Ш.Б.